

Norden som idekonstruktion

Vellykket udgivelse af nyere ph.d.-afhandling belyser den politiske brug af Norden-begrebet i perioden 1945-68

Lars Hovbakke Sørensen: Nordenforestillinger i Dansk Politik, 1945 – 1968. Forlaget Historia, eksp. Århus Universitetsforlag 2005. 252 s., 198 kr.

Af Henrik Mølgaard Frandsen

Med nogle få tekniske undtagelser er denne udgivelse identisk med den ph.d. afhandling, Lars Hovbakke Sørensen indleverede på SPIRIT-centeret, Ålborg Universitet, i 2002. Formålet med 2005-udgivelsen er at efterkomme den store interesse, der har været for afhandlingens indhold siden dens indlevering i 2002. Det skal være sagt med samme, at udgivelsen fremstår solid og gennearbejdet. Forfatteren synes hele tiden på sikker grund, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved en glidende og sikker overgang de enkelte afsnit imellem samt ved en stringent behandling af den teoretiske model vis à vis det empiriske materiale, der gennemgås i bogen. Lars Hovbakke Sørensen har gennemarbejdet et omfattende empirisk materiale i den pågældende periode, og en del af dette arbejde har resulteret i nye positive forskningsresultater. Det skal dog tilføjes, at udgivelsen af en urevideret ph.d. afhandling, som det er tilfældet her, sætter en kraftig begrænsning på læserskaren. Udgivelsen er derfor primært møntet på fagfæller, hvilket egentlig er en skam, da den kaster et fint lys over et politisk område i nyere dansk historie, som et større publikum sagtens kunne være interesseret i, såfremt emnet blev præsenteret i en mere appetitvækkende form – det kan være, forfatteren kaster sig ud i dette projekt på et senere tidspunkt!

Tilbage til emnet for udgivelsen. Lars Hovbakke Sørensen har sat sig for at analysere den danske politiske debat i de politiske partier vedrørende Norden og om det nordiske samarbejde i perioden fra 2. Verdenskrigs ophør i 1945 til NORDEK-forhandlingernes første faser i 1968. Gennem hele perioden søger forfatteren at analysere både idéplanet samt det praktiske plan, hvad angår det nordiske samarbejde. Således søger bogen at vurdere udviklingen af den nordiske ide omkring forhold som "nordisk fællesskab" og generelle "nordiske værdier" samt, ikke mindst, hvordan de selv samme ideer bliver brugt i den danske politiske retorik og motiverne bag brugen af dem. Forfatteren anlægger såvel et synkront som et diakront analyseniveau i undersøgelsen. Dette kommer til udtryk ved, at analysen vurderer både udviklingen over længere tid inden for Nordenopfattelsen samtidig med, at der bliver gået mere i detaljen inden for nogle bestemte begivenhedspunkter. Således fokuseres der navnlig på tre perioder i den pågældende tidsramme. Det drejer sig om perioden 1948-49, perioden 1956-58 og perioden omkring 1968. I behandlingen af alle tre perioder benytter Lars Hovbakke Sørensen sig af en tilgang, hvor han først analy-

serer den mere eller mindre offentlige politiske debat, hvorefter motiverne bag debatten bliver undersøgt. For alle tre perioder er fokus koncentreret omkring de fire dominerende partier, Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti samt partiet Venstre. Ud over den egentlige analyse giver bogen et ganske fint billede af litteraturen inden for de i bogen behandlede emner samt gode periodeafsnit, hvor den generelle politiske udvikling bliver behandlet, når det skønnes påkrævet i forhold til den egentlige analyse. Endvidere har forfatteren, som det hører sig til i en god ph.d.-afhandling, et ganske glimrende afsnit, hvor den metodiske ramme for udgivelsen bliver behandlet. I den forbindelse har Lars Hovbakke Sørensen valgt at benytte sig af historikeren Reinhart Kosellecks diskursanalytiske tilgang. Valget af netop Kosellecks tilgang virker fornuftig, og forfatteren skal roses for at få meget ud af teorien vis à vis det behandlede empiriske stof. Samtidig bliver modellen fremstillet særdeles pædagogisk, hvilket ikke er nogen let opgave! Til trods for dette ganske glimrende metode-teoretiske afsnit skal det understreges, at forfatterens fokus er på behandlingen af det empiriske stof og altså ikke det teoretiske område.

Den nordiske idekonstruktion

Lars Hovbakke Sørensen får fastslået, at ideen om et særligt nordisk fællesskab, baseret på et mere eller mindre fast grundlag, har været en stærk politisk faktor i det danske samfund inden for de seneste 170 år. Hvad dette "fællesskab" så indebærer, er der imidlertid ganske forskellige meninger om i såvel den danske befolkning som politikerne imellem. En af hovedårsagerne hertil, mener forfatteren, er det faktum, at der aldrig er blevet etableret en nordisk stat. Samtidig med at den manglende stats- eller unionsdannelse har været medvirkende til, at den nordiske identitet har stået stærkt i den folkelige bevidsthed, så har det, ifølge forfatteren, været et usædvanligt godt udgangspunkt for anvendelsen af mange forskellige politiske Nordenforestillinger i den danske politiske debat. Forfatteren får hurtigt slået fast, at de danske politikere langt fra nødvendigvis opererer med oprigtige ideologiske intentioner i den offentlige debat, når det drejer sig om behandlingen af den nordiske idekonstruktion, men at de ofte anvender Nordenideen i et større indenrigs- og udenrigspolitisk spil. Ved at analysere de nævnte tre perioder får bogen samtidig slået fast, at de pågældende partier også ændrer deres syn på Norden over tid – enten som følge af ændrede udenrigspolitiske forhold, reelle ændringer i deres syn på Norden som idekonstruktion, ændrede indenrigspolitiske forhold eller en blanding af de tre.

De politiske partiers brug af Norden som idekonstruktion

Via sit omfattende empiriske arbejde og brugen af Kosellecks diskursanalyse lykkes det Lars Hovbakke Sørensen at få udredt ændringen inden for de respektive politiske partiers brug af Nordenideen i løbet af de tre perioder. For Socialdemokraternes vedkommende sker der en mærkbar ændring fra 1948 til 1968. I perioden omkring 1948-49 ser socialdemokraterne Norden som en neutralitetsgaranti samt som et redskab til at bygge landets væbnede styrker op igen. Dette synspunkt har flyttet sig i 1956-58, hvor Norden bliver betragtet som den bedste garanti for at udvikle og bevare den "socialdemokratiske velfædsstat" – i modsætning til et EF-medlemskab. I 1968 har dette billede igen rykket sig markant, idet socialdemokraterne nu hurtigst muligt ønsker Danmark meldt ind i EF. For de radikale var Norden i 1948-49 først og fremmest en kulturel, økonomisk og værdimæssig konstruktion, der skulle udvikle Danmark inden for netop disse områder. Derimod var de radikale lodret imod enhver forestilling om Norden som et militært samarbejde. I 1956-58 gik de radikale kraftigt ind for udbygningen af et skandinavisk fællesmarked, idet de mente udbygningen af de førnævnte områder bedst varetaget inden for rammerne af netop et fællesmarked. I 1968 var de radikale rykket politisk, idet de nu gik ind for indmeldelse i EF. Dette var dog med store forbehold og med et udtalt ønske om at få Storbritannien og de andre skandinaviske lande ind så hurtigt som muligt som modvægt mod Kontinentaleuropa.

De konservative anså i 1949 en nordisk union for en glimrende mulighed for en større militær oprustning af Danmark. Et skandinavisk forsvarsforbund skulle samtidig på længere sigt integreres tæt med det øvrige Vesten. De konservative var generelt mere vakkende i resten af perioden, hvor visse dele af partiet ønskede indmeldelse i EF ud fra økonomiske overvejelser, mens andre i partiet var kraftige fortalere for et nordisk samarbejde. Forfatteren får fastslået, at de konservative koncentrerede deres politik omkring tre søjler: den nordiske, den europæiske og den globale, og at der ikke synes egentlig sammenhæng i deres politik mellem de første to søjler. Venstre var ligesom de konservative interesseret i det nordiske samarbejde ud fra en militær betragtning i 1948-49, om end de ikke havde helt så omfattende forestillinger som de konservative. I 1956-58 var Venstre rent markedspolitiske i deres tilgang til Nordenkonstruktionen og tillagde ikke det nordiske fællesskab nogen større værdi- og kultureltbetingede egenskaber. I 1968 var det igen de markedsøkonomiske spørgsmål, der var afgørende for Venstre. Til trods for at NORDEK-forhandlingerne blev betragtet som ganske interessante af mange venstrepolitikere, var det afgørende parameter stadig et medlemskab af EF.

Bogen får påvist en ganske betydelig differentiering af opfattelsen af Norden i perioden 1948-68. Dette viser sig i den måde partierne præsenterer sig selv udadtil, og det viser sig til dels internt imellem de enkelte poli-

tikere. Mest markant er det hos de konservative, men også de øvrige partier ændrer grundlæggende mening i den måde, hvorpå de tænker og præsenterer Nordenideen. Imidlertid slår forfatteren samtidig fast, at selve "Norden" som begreb forbliver positivt i hele perioden, hvorfor begrebet også bliver brugt gang på gang af de politiske partier i det offentlige rum.

Lars Hovbakke Sørensen udgiver samlet set en ganske vellykket og anbefalelsesværdig bog. Udgivelsen skildrer på glimrende vis brugen af Nordenbegrebet inden for de fire store partier i dansk politik i perioden 1948-68. Valget af Kosellecks diskursanalytiske model er glimrende, og forfatteren formår at bruge den konstruktivt og fremkommer selv med velvalgte forslag til, hvorledes modellen med fordel kunne ændres inden for visse områder i slutningen af bogen. Sproget i udgivelsen fungerer godt, men kræver, som nævnt, ændringer, såfremt den skal ramme et bredere publikum. Med hensyn til opsætningen kan det undre, at man ikke har brugt tid på at sætte bindestreger ind, hvor dette tydeligvis ville lette læsningen, men her er vi nede i småtingsafdelingen, som ikke kan ændre stort på det samlede positive indtryk, man får af bogen.

Henrik Mølgaard Frandsen er cand.mag. i Historie og Europastudier.